

Kosmická dimenze éterického návratu Krista

Sergej O. Prokofjev

Po první zmínce o éterickém návratu Krista ve Stockholmu 12. ledna 1910 poukazuje Rudolf Steiner už v následujícím roce na skutečnost, že tato událost tvoří začátek řady ještě vyšších nadsmyslových zjevení Krista, z nichž dvě další budou popsána později. (Viz GA 130, 17. 9-1911.) Tak následuje po současném zjevení Krista v éterickém těle na astrální úrovni, které bude trvat přibližně tři tisíce let, jeho příští vyšší zjevení v astrálním těle na úrovni nižšího devachanu a potom, ve vzdálenější budoucnosti, jeho zjevení jakožto Světového Já ve vyšším devachanu. Tímto způsobem bude lidstvo bytostí Krista vedeno postupně vždy výše a výše do duchovního světa. „Vidíme tedy, jak se na Zemi sestoupivší Kristus, který vyšel z fyzicko-pozemského lidství, postupně vyvíjí jako éterický, jako astrální a jako Kristus nesoucí Já lidstva, aby se jako Kristus nesoucí Já lidstva stal duchem Země, jenž se potom se všemi lidmi pozvedne k vyšším úrovním“ (GA 130, 21. 9-1911).

Ještě později, poprvé 30. prosince 1913 (GA 149), hovoří Rudolf Steiner o tom, že mystériu Golgoty, které tvoří centrum nebo osu celého vývoje Země a lidstva, předcházely tři Kristovy nadsmyslové skutky. Na konci lemurské doby a potom ještě dvakrát, na začátku a v závěru atlantské epochy, řídil Kristus tyto zásahy ze Slunce, aby lidstvo, které bylo po pádu do hříchu neustále vystaveno útokům odpůřících mocností, třikrát zachránil. Při prvním zásahu šlo o harmonizaci dvanácti smyslů fyzického těla; při druhém o uzdravení dvanácti životních procesů v éterickém těle člověka; a nakonec při třetím kosmickém Kristově činu, byly přineseny do lidské duše tři základní síly, myšlení, citění a vůle, jež způsobily potřebnou rovnováhu, čímž byl umožněn správný vývoj samotného lidského Já. Lze také říci, že při tomto třetím kroku bylo zachráněno astrální tělo člověka.

Zvláštností těchto tří kosmických zásahů je skutečnost, že Kristus je neprováděl sám, ale prostřednictvím bytosti, která před pádem do hříchu, když lidstvo muselo sestoupit na Zemi, byla uchráněna v duchovním světě. Rudolf Steiner ji také nazývá „sesterskou duší Adamovou“ (GA 142, 1. 1. 1913). V biblických příbězích je tato událost zachycena v imaginaci dvou stromů v ráji. Adam ochutnal ze stromu poznání a začíná jeho obtížná cesta pozemským světem. Druhá bytost ale zůstává spojena se stromem života. Je držena v duchovním světě a tam se stává strážcem nebo ochráncem věčného pravého obrazu (Ebenbild) člověka, podle kterého byl kdysi na počátku stvořen bohy. (Viz GA 114, 18. 9. 1909.)

Rudolf Steiner také přesně uvádí, kde je třeba hledat původní místo pobytu této sesterské duše Adamovy: „její domovinou bylo ... Slunce“ (GA 149, 30. 12. 1913). To ale není v rozporu se skutečností, že ji v jedné dřívější přednášce zmiňuje v souvislosti se sluneční lóží na Zemi, kterou vedl velký Manu. (Viz GA 114, 18. 9. 1909.) Zdánlivý rozpor hned zmizí, když pomyslíme na to, že sluneční lóže byla zástupcem kosmické sluneční říše na Zemi a byla s ní neustále v bezprostředním spojení. A když později Rudolf Steiner říká, že tato Adamova sesterská duše působila v různých mystériích (viz GA 142, 1. 1. 1913), tak se jedná o působení ze Slunce prostřednictvím centrální sluneční lóže na Zemi.

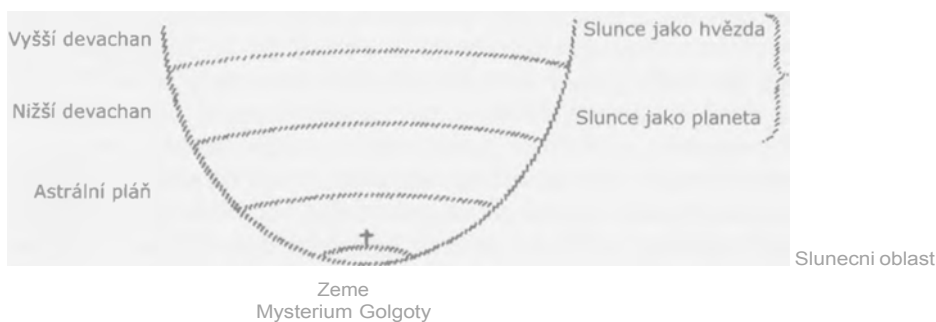
Protože Adamova sesterská duše od začátku patřila k sluneční sféře, byla také spojena s tou bytostí, která patří k okruhu archandělů vedoucích lidstvo. „Ale tato zvláštní bytost, která je v esoterice známa pod jménem Michael, je mezi ostatními archanděly stejně výjimečná, jako je výjimečné Slunce mezi ostatními planetami“ (GA 152, 2. 5. 1913). A jakožto sluneční archanděl je Michael také odpovědný za vše, co se v této kosmické říši děje. Jemu je tedy třeba být vděčný za to, že tato sesterská duše byla uchráněna před Adamovým osudem a nebyla vydána pádu do hříchu. Že Michael tuto bytost během tří zmíněných nebeských skutků také doprovázel, zmiňuje Rudolf Steiner především na příkladu třetího činu, když vyzvedává zvláště Michaelovu spoluúčast: „Lidstvo si ho zpodobňuje v obraze svátého Jiří nebo svátého Michaela jako vítěze nad drakem. To je bezprostřední imaginativní zobrazení třetího předstupně událostí na Golgotě“ (GA 152, 30. 3. 1914).

Poprvé a jedinkrát se inkarnovala tato zvláštní bytost na Zemi na rozhraní věků jako Ježíš, který je popsán v Lukášově evangeliu. A když byla Ježíšem Nazaretským, poté co získala od Zarathustrovy individuality důležité vlastnosti (viz GA 131, 12. 10. 1911), byla určena, aby byla po tři roky nositelem Krista na Zemi. A i když muselo být pro Krista, který přicházel přímo ze Slunce, na Zemi zpočátku vše naprosto cizí, byla mu přece jen jedna bytost dobře známa právě z duchovního světa. Rovněž v mnoha apokryfních podáních, která popisují Ježíšovo dětství, jsou uváděny skutečnosti, které dokazují, že se zde opravdu jedná o nebeskou bytost, jež nebyla dotčena pádem do hříchu.

V těchto zmíněných kosmických událostech, které Rudolf Steiner také nazývá „předstupně mystéria Golgoty“, pronikl Kristus třikrát duši, z oblasti Slunce, planet a z měsíční sféry, této lidské bytosti, jež s ním byla spojena a sloužila mu, aby uskutečnil popsanou trojí záchranu lidstva na Zemi. Zvláštní význam má přitom především první Kristův čin zprostředkovaný pozdější bytostí Ježíše Nazaretského, protože tím vzniklo v duchovním světě něco zcela nového. „Tím, že ho Kristus pronikl, získal [pozdější Ježíš Nazaretský] lidskou éterickou postavu. Tak vstoupilo do kosmu něco nového, co nyní vyzařuje na Zemi k lidem, k fyzické pozemské lidské formě, vstupuje do ní síla éterické nadmyslové Kristovy bytosti, což umožňuje, aby byla chráněna před zničením, které by jinak muselo [do ní] proniknout“ (GA 152, 7. 3. 1914). Zde je důležitá především zmínka o „pozemské lidské formě“, neboť tím je poukázáno na záchranu fantomu, sice nikoli definitivní, která přišla až mystériem Golgoty, ale pro tehdejší dobu rozhodující.

Tyto tři nadmyslové Kristovy činy tvoří také tři stupně jeho přibližování se k Zemi. „Tak se Kristus blížil postupně k Zemi. První a druhý předstupeň se udál ve světě duchovním, třetí předstupeň ve světě astrálním a ve fyzickém světě proběhla událost na Golgotě“ (GA 152, 30. 3. 1914). Tyto tři činy, pokud je pozorujeme kosmologicky, mají spojitost také s dalšími světovými sférami: první čin byl proveden ze Slunce v jeho hvězdném aspektu, kde je spojeno s celým zvěrokruhem; druhý následoval z planetárního aspektu Slunce, kde jsou dominantní všechny síly kroužících oběžnic. A třetí čin byl proveden z bezprostředního okolí Země, kterému v kosmu odpovídá měsíční sféra.

Z toho, co jsme zde uvedli, vystupuje mocný obraz, v němž se objevuje celá kosmicko-telurická dimenze současného éterického návratu Krista: V centru světového vývoje se nachází mystérium Golgoty, jedinečné a neopakovatelné, jež se odehrálo na Zemi. Jemu předcházely tři kosmické předstupně a ty tvoří jakýsi protipól ke třem následným stupňům, přičemž zjevení Krista v éterickém světě je tím prvním. V současné michaelské době má tato událost zvláštní vztah k poslednímu předstupni, na kterém, jak jsme právě viděli, se podílela především bytost Michaelova. Tak musíme, když myslíme na současné zjevení Krista v éterickém světě, stále dbát na spojitost se zde stručně naskicovanou kosmickou dimenzí této události: mystérium Golgoty uprostřed; jeho tři kosmické předstupně; tři následná duchovní zjevení Krista, z nichž to první se koná už dnes. A jako znamenaly tři předstupně současně cestu přibližování se Krista k Zemi, tak jsou jeho tři zjevení po mystériu Golgoty také stupni, na nichž bude vystupovat, společně s lidstvem, vždy k vyšším oblastem duchovního světa.

Na tomto místě se nabízí další otázka: Jaký je vztah entelechie Ježíše Nazaretského, poté co prošel s Kristem mystériem Golgoty, k dalšímu životu Zmrtvýchvstalého v duchovním okolí Země a k jeho současnému zjevení v éterické formě? Také na tuto otázku dává Rudolf Steiner jasnou odpověď. Abychom jí ale správně porozuměli, musíme vzít v úvahu ještě další aspekt účinnosti této entelechie.

I když nebyla Adamova sesterská duše před rozhraním věků na Zemi ještě nikdy inkarnovaná, přece jen se jednou přiblížila pozemským událostem natolik, že Rudolf Steiner dokonce mohl mluvit o jakémsi druhu inkorporace nebo „náhradním vtělení“ (GA 142, 1. 1. 1913). Událo se to ve zjevení Krišnově, jež představovalo jediné předkřesťanské zjevení na nebi uchovávané duše Adamovy přímo na Zemi. A co se stalo s touto Adamovou neboli Krišnovou bytostí po zmrtvýchvstání Krista? Tvořila potom duševní neboli astrální schránku pro Zmrtvýchvstalého. Rudolf Steiner to popisuje v souvislosti s Pavlovým zjevením před branou Damašku. Neboť toto zjevení sestávalo ze dvou částí: V centru byla postava Krista obklopená mocnou světelnou aurou, která byla podle duchovního bádání Rudolfa Steinera bytostí Krišny. „Když měl Pavel své zjevení před Damaškem, to, co vnímal, byl Kristus. Světelná záře, do níž se Kristus zahalil, byl Krišna“ (tamtéž). A nyní následují v líčení tohoto vztahu rozhodující slova, že „Kristus přijal Krišnu za svou vlastní duševní schránku, *pomocí níž potom dál působil*“ (tamtéž).

Jak známo, stojí Pavlův zážitek před Damaškem ve zvláštním vztahu k současnému vnímání éterického Krista. Proto zmiňuje Rudolf Steiner v mnoha přednáškách o éterickém návratu Krista vždy znovu Pavlův zážitek jako důležité paradigma, čímž se potvrzuje, že při Kristově éterickém návratu působí i nadále právě tak, jako kdysi při Pavlově zjevení, ve světelné duševní schráně Krišna neboli sesterská duše Adamova.

To je také ukázáno v Theodořině zvěstování éterického návratu Krista v prvním mysterijním dramatu „Brána zasvěcení“ (GA 14). Před pohledem věštkyně se tam nejprve objevuje postava éterického Krista, která o sobě hovoří v ich-formě („žil jsem ...“), načež ve světelné auře kolem její postavy povstává „lidská bytost“, která mluví o Kristu ve třetí osobě, aby o něm a jeho životě na rozhraní věků podala svědectví. Tato scéna ukazuje na bezprostřední účast entelechie Ježíše Nazaretského na Kristově éterickém návratu. A je zřejmé, že tato účast zůstane zachována i při jeho obou dalších nadmyslových zjeveních, neboť v lidském vývoji vystupují jako duchovní protipóly tří předstup- ňů mystéria Golgoty, při nichž Adamova sesterská duše spolupůsobila tak rozdílnými způsoby.

Že Rudolf Steiner navazuje při svém zkoumání kosmické dimenze mystéria Golgoty a jeho tří předstupňů na Pavlův zážitek u Damašku, vyplývá ze závěru přednášky, ve které jedinkrát dává do souvislosti tyto předstupně se sděleními z Pátého evangelia. Místo samotné, v němž je řeč i o metodě bádání Rudolfa Steinera, zní: „Neboť když pohlédneme jako Pavel na mystérium Golgoty a zaměříme se na jeho tři předstupně, když pohlédneme od toho, co je jen vnímáním Ježíše Nazaretského, a zaměříme se na život Krista Ježíše, pak se náš pohled rozšíří díky metodě, již použil Pavel, ze samotného centra přes celé velké zjevení života Krista Ježíše. Když můžeme tímto způsobem dnes obětavě přivést okulní bádání do stavu, kdy tuto Pavlovu metodu použijeme pro poznání Krista, uděláme skutečný velký pokrok v poznání Krista“ (GA 152, 27. 5. 1914). V tom, že je v těchto slovech o zkoumání předstupňů mystéria Golgoty zmíněn především Pavel, je hluboká duchovní skutečnost. Neboť jak jsme právě viděli, prožil při svém zjevení u Damašku nadmyslové spolupůsobení Krista a Adamovy sesterské duše, což se předtím v duchovních světech událo už třikrát a také to tak zůstalo po mystériu Golgoty, až k současnému zjevení Krista v éterickém světě, takže Pavlův zážitek tvoří jakýsi předobraz této události. V tomto smyslu je to, co je v citovaných slovech označeno jako „Pavlova metoda“, vhodné rozšířit, vycházející z mystéria Golgoty, z onoho jedinečného centra na tři předstupně a tři následné stupně, abychom ukázali tyto Kristovy události v jejich celém kosmickém významu.

Právě tento postup, jakožto bezprostřední rozvedení této Pavlovy metody zkoumání, pomocí které během události u Damašku odhalil v Kristově světle tajemství spolupůsobení Adamovy sesterské duše, použil Rudolf Steiner v anthroposofii. Proto směl na konci této jedinečné přednášky, v níž jsou sdělení o kosmických předstupních mystéria Golgoty uvedena do souvislosti s obsahem Pátého evangelia, říci s plným oprávněním: „Okultní věda našich dnů nám dává skutečně možnost, abychom naše znalosti o Kristu Ježíši měli větší a hlubší, než tomu bylo v uplynulých staletích. A tak smíme říci: Postava Krista vyrůstá do kosmické velikosti, když se pokoušíme ji poznat pomocí prostředků, které nám dává k dispozici moderní okultismus“ (tamtéž). A v tomto zvláštním případě se tak stalo díky rozpracování „Pavlovy metody“.

Když rozšířil Rudolf Steiner chápání Krista a bádání o něm na celý duchovní kosmos a jeho rozdílné oblasti, umožnilo mu to hovořit o současném zjevení Krista v éterickém světě tak, že z jeho sdělení zde jasně také vystupuje kosmická dimenze této události: „Tak dostává tato velká, ohromná událost - zjevení Krista v éterickém světě - význam *pro všechny světy*“ (GA 118, 10. 5. 1910). A tato kosmická dimenze události se týká nejen rozdílných oblastí duchovního světa, ale také bytostí, které tam působí.

Tak je třeba rozlišovat v současném návratu Krista v éterickém světě dvě hlediska: V jeho centru stojí samotné zjevení Krista v duchovním světě, jenž je obklopen nejrůznějšími impulsy ostatních bytostí, jež mu pomáhají. *O jednom* takovém pomáhajícím impulsu jsme už mluvili v souvislosti s tvorbou světlem naplněné astrální schránky pro éterického Krista prostřednictvím entelechie Ježíše Nazaretského. *Druhá* a ještě vyšší bytost, patřící k hierarchiím, tvořila éterickému Kristu jeho éterickou schránku. Tato bytost se objevuje na konci „cyklu o Duších národů“ a je známa ze seversko-germánské mytologie jako Vidar. Rudolf Steiner o něm říká v poslední přednášce tohoto cyklu: „Ale toto zcela jiné zná germánsko-severská mytologie. Ví, že existuje. Ví, že žije éterická postava, do které se má inkarnovat to, co máme znovu spatřit jako postavu éterického Krista“ (GA 121, 17. 6. 1910). A potom je v tomto kontextu vysloveno jméno Vidar. Pro další výklad má také význam to, že tento éterický závoj je spojen v duchovním světě bezprostředně s podstatou lásky. Neboť Rudolf Steiner označuje éterické tělo také jako „tělo lásky“ (GA 130, 2. 12. 1911).

Při zjevení Krista v éterickém světě nemůže být samozřejmě řeč o fyzickém těle, jak se s ním už jednou spojil na rozhraní věků, ale při jeho opětovném zjevení jde o to, že srovnatelné postavení zaujímá jen v duchovním světě. Zde musí být pro éterického Krista vytvořen duchovní prostor, ve kterém se může v čisté, od odpůrcích bytostí nenarušené imaginaci zjevit před lidstvem. Rudolf Steiner to popisuje následujícími slovy: „Tato událost zjevení Krista ... může přijít jen tehdy, když se bude Michaelovo panování stále více a více rozšiřovat. Je to proces odehrávající se ještě v duchovním světě. Ale současně Michael bojuje na pláni, která hraničí s naším světem, když napomáhá přibližujícímu se Kristu ... Aby se Kristus nezjevoval ve falešné postavě, v subjektivní lidské imaginaci, aby se zjevoval ve správném obraze, musí Michael vybojovat boj, který jsem už naznačil“ (GA 158, 9- 11. 1914).

V citovaných slovech je důležitá poznámka Rudolfa Steinera, že éterické zjevení Krista v naší době souvisí bezprostředně s rozšířením Michaelova panování. Z toho vyplývá, že jen tehdy, když Michaelův impuls dostatečně pronikne v příštích dvou stech letech do západní civilizace (neboť tak dlouho bude ještě trvat jeho současné vedení lidstva), může být Kristův éterický návrat lidmi zpozorován a také správně pochopen.

Z toho jasně vyplývá, proč Rudolf Steiner hovořil v posledních letech svého života více o Michaelovi než o Kristu. Neboť Michael musí předcházet Krista. V současné michaelské době smí člověk najít cestu ke Kristu jen ve smyslu tohoto ducha času, to znamená ve smyslu Michaelově, který dnes kráčí před Kristem, aby k němu lidi přivedl. V duchovním světě je tomu tak *už dnes*. Nyní se to

musí stát realitou i mezi lidmi na Zemi. Jde přitom o pozemské uskutečnění toho, co Rudolf Steiner popisuje v souvislosti s duchovním světem následujícími slovy: „V naší době je Michael určen k tomu, aby byl stále více sloužícím duchem Kristovým; takže řekneme-li, že Michaelovo panování vstupuje určujícím způsobem do osudu člověka, současně to znamená, že se mají stát pravdivými slova: Vláda Kristova se má rozšířit na Zemi. - Michael vpředu nese určitým způsobem světlo spirituálního poznání, za ním přináší Kristus požadavek všeobecné lidské lásky“ (GA 218, 19. 11. 1922). Z toho vyplývá, že skutečná vláda Kristova na Zemi může začít jen tehdy, když se mezi lidmi rozšíří v michaelském smyslu „spirituální poznání“, to znamená moderní duchovní věda neboli anthropo- sofie, aby bylo umožněno správné působení éterického Krista v lidstvu. (Viz o tom také v 2. kapitole.) Tak dnes působí Michael na Zemi jako síla, „která přivádí člověka správným způsobem ke Kristu“.

Můžeme to shrnout následujícím způsobem: Pozorováno z kosmického hlediska, je éterický Kristus při svém zjevení v naší době oděn do trojitého závoje. Od bývalé bytosti Ježíše přijal astrální schránku, od Vidara éterickou a od Michaela duchovní prostor, ve kterém se může lidem zjevit v nenarušené podobě. Z časové perspektivy budou hrát tyto tři Krista doprovázející a jemu sloužící bytosti v budoucnu rozhodující roli. Adamova sesterská duše je především spojena s jeho éterickým návratem, Vidar se bude podílet na jeho druhém, astrálním zjevení a Michael bude spolupůsobit ve vzdálené budoucnosti, až se bude Země připravovat na své opětovné spojení se Sluncem, při zjevení Krista jako Světového Já.

Při svém duchovním bádání poukazuje Rudolf Steiner ještě na jiný způsob vytváření schránky pro Kristovu bytost. Nejde přitom o spolupůsobení nadmyslových bytostí, ale o člověka samotného. A tento proces musí být uzavřen do konce vývoje Země, aby se Kristus mohl spojit s lidstvem do jednoho organismu. Vladimír Solovjov označuje tento organismus jako přicházející „božské lidstvo“ (Gottmenschheit).¹³ Aby ale bylo možno dosáhnout tohoto cíle, musí lidstvo vyvinout ve své duši morální práci na sobě samém především tři vlastnosti, ze kterých se pak mohou vyvinout tři nadmyslové schránky pro Kristovu bytost. První - astrální schránka - vznikne ze všech pocitů obdivu (zbožného úžasu) a devoce vůči všemu duchovnímu v člověku a v životě. Ze všech impulsů lásky a soucitu se tvoří druhá, éterická schránka. A ze všech činů, které pocházejí z podnětů svědomí, vznikne jakýsi druh fyzicko-nadmyslové schránky, která vytvoří pro Krista vnitřní prostor, ve kterém v lidstvu může působit jako jeho nové skupinové Já. „Tak se uskuteční budoucí evoluce lidstva pomocí spolupráce morálních impulsů lidí s Kristovým impulsem. Lidstvo před sebou perspektivně vidíme jako velikou organickou strukturu. Když lidé pochopí, že jejich jednání vytváří tento ohromný organismus, jejich impulsy vyvolané jejich vlastními činy se budou formovat do těchto schránek, a lidé tak budou tvořit už během zemského vývoje základ pro velké společenství, jež může být zcela proniknuto Kristovým impulsem, prostoupeno Kristem“ (GA 155, 30. 5. 1912).

To, co je popsáno v citovaných slovech jako ještě velká perspektiva budoucnosti, která zahrnuje celou druhou polovinu zemského vývoje, to se musí účinně rozvíjet právě už v současné periodě, totiž v době na počátku zjevení Krista v éterickém světě. Neboť když se dnes člověk vědomě obrací na duchovní svět a buduje v sobě vztah k němu na základě čisté nálady úžasu a úcty, pomůže tím entelechii Krišny-Ježíše, aby se astrální světelná aura kolem Krista stala ještě silnější a zářivější. A když lidé budou přinášet svou nesobeckou lásku duchu, kterého poznají pomocí duchovní vědy ve všech bytostech a věcech kolem sebe, pak mohou posílit éterickou schránku, kterou dnes pro Krista buduje Vidar. A všechny činy, které dnes pocházejí z jejich sil svědomí, jež se budou proměňovat v nadcházejících časech stále více do zření karmy a osudu (viz o tom v kapitole 4), povedou lidi k tomu, aby spolupracovali na vytváření duchovní sféry kolem éterického Krista, o což dnes usiluje ve světě hraničícím se Zemí Michael.

Ve výše citovaných slovech Rudolf Steiner zdůrazňuje, že „Michaelovo panování vstupuje určujícím způsobem do osudu člověka“, čímž poukazuje na skutečnost, že Michael je dnes bezprostředně spojen s touto proměnou svědomí ve zření karmy. Ve stejné přednášce je uveden

otřesný příklad pro takové vyrovnávací působení člověka, které vychází z prožitku působnosti Michaela-Krista v době před zrozením a současně se ukazuje na mohutnou perspektivu morálního vývoje lidstva. Jde tam o to, že v budoucnosti, která ale začíná už v naší michaelské epoše, bude člověk schopen bezprostředně před zrozením své připravované fyzické tělo obětovat jinému člověku, vůči kterému se karmicky silně provinil v dřívějším pozemském životě, a inkarnovat se sám v jeho těle.

A dál ukazuje Rudolf Steiner několika slovy na to, že v ještě vzdálenější budoucnosti, „když Země sama přejde do dalšího vývojového stavu“, si budou lidé tajuplným způsobem vyměňovat i své duše. „A v průběhu pozemských inkarnací se bude chystat i to, že si budeme touto vzájemnou spoluprací v duchovním světě připravovat ještě pozdější, budoucí dobu ..., kdy budou lidé moci na Zemi se svými dušemi vstupovat do oněch těl, která poškodili, a *budou moci převzít duše do svého těla*“ (GA218, 19. 11. 1922).

Na tuto budoucnost poukazuje i Kristus sám v Janově evangeliu, když označuje takový čin jako nejvyšší lásku: „Nikdo nemá větší lásku než ten, kdo dá svou duši za své přátele“ (J 15,13). V ruském překladu stojí na tomto místě „svou duši“, naproti tomu u Luthera a E. Bočka „svůj život“. Obě varianty mají ale hlubší smysl. Neboť mezi dobou, ve které se budou moci měnit duše, a naší dobou, kdy to bude možné provádět s těly, leží ještě střední epocha, v níž bude také možná taková výměna éterických těl („svůj život“).

Tyto tři obětní kroky mají vnitřní bezprostřední souvislost se třemi zjeveními Krista, které jsou popsány v této kapitole. Svou éterickou postavou bude jakožto Pán karmy dávat lidem sílu, aby se svobodně rozhodli pro oběť svého fyzického těla. Ze síly druhého zjevení bude člověk v budoucnosti vytvářet síly, aby dal k dispozici jinému člověku „svůj život“, to znamená své éterické tělo. A ve světle třetího, nejvyššího Kristova zjevení v jeho Já bude individuální lidské Já proniknuto Kristovým impulsem natolik, že bude schopno také třetí oběti, tedy své duše. Neboť jen prostřednictvím tohoto trojího obětního kroku člověka, jemuž bude sloužit jako nejvyšší příklad Kristův čin při mystériu Golgoty, dokáže Země dosáhnout svého cíle. A potom se může lidstvo jako jeden karmický celek dát proniknout Kristem jako svým skupinovým Já a žít dál. Takovýmto vzájemným vyrovnáním karmy mezi lidmi bude jejich morální vývoj urychlen natolik, že může být dosaženo cíle Země v Kristově smyslu. „Země by nemohla nikdy dosáhnout svého cíle, pokud by k tomu nedošlo; lidstvo by jinak nikdy nemohlo na Zemi vytvořit jeden celek. A to se musí stát!“ (GA 218, 19- 11- 1922). Tak se naplní těmito třemi nadmyslovými zjeveními Krista jeho činnost jakožto Pána karmy. „Vpravdě je to něco, co začne ve dvacátém století [se zjevením Krista v éterickém světě] a bude to pokračovat až do konce zemského vývoje. Poslední soud, to znamená uspořádání karmy, začíná v našem dvacátém století“ (GA 130, 2. 12. 1911).

Tak můžeme říci, že my lidé ve své době posilujeme zjevení Krista v éterickém světě, když pomáháme Adamově sesterské duši, Vidarovi a Michaelovi rozvíjením tří zmíněných morálních kvalit, které tvoří a posilují schrány pro éterického Krista. Tím se stáváme svou službou a pomocí vědomými spolupracovníky těchto duchovních bytostí při Kristově éterickém návratu jakožto nejdůležitější nadmyslové události naší doby.

To vše je také v přímém vztahu k setkání člověka s éterickým Kristem v současnosti. Na takové zjevení před svým vnitřním zrakem může člověk odpovědět jen trojím zmíněným duševním úsilím. Na zření zářící světelné aury kolem éterického Krista může odpovědět prvním úsilím své duše, pocitem nejvyššího *zbožného úžas*u a úcty. Neboť toto zjevení Krista je největší zázrak naší doby. A když ze středu této zářící aury vystupuje vznešená postava Krista samého, pak musíme v duši vyvinout druhé úsilí, nejsilnější *lásku* vůči tomuto éterickému zjevení, kterou můžeme odpovědět na onu nekonečnou lásku, jež z Krista při tomto setkání vychází a obklopuje nás. To pak vede k třetímu duševnímu úsilí, které zasahuje také síly vůle. Neboť člověk by chtěl na základě tohoto setkání něco v životě udělat, udělat zcela jinak, úplně to změnit. To se ale může stát jen tehdy, když je náš čin v souladu se

svědomím, a tím se necháme postupně vést, a tak naplňujeme od naší doby působící svědomí jakožto nazírání karmy. Takovými činy se pak člověk stává spolupracovníkem Krista jako Pána karmy. Je tak činný ve smyslu cílů světového vývoje.

A když si na tomto místě uvědomíme, že ze všech ctností a morálních vlastností člověka je nejvyšší a vše zahrnující láska, pak najdeme tyto tři duševní vlastnosti také ve IV. části průpovědi Základního kamene, kde se objevuje jako tři světelná záření Krista-Slunce:

„Božské světlo,
Kriste-Slunce, zahřej
nase srdce, osviť
nase hlavy,

ať dobré jest,
co my zakládáme
ze srdcí,
co ze svých hlav
cílevědomě vésti chceme“

Proč je současné zjevení Krista v éterickém světě tak úzce spojeno s vývojem tří zmíněných morálních kvalit v lidstvu? Je to tím, že nerozlučně patří ke Kristu samému a On je od počátku nese v nejdokonalejší podobě v sobě, celou svou bytostí je reprezentantem těchto kvalit a ty jsou viditelné i v Jeho vnější podobě. Jako charakteristické rysy jsou tyto vlastnosti nesmazatelně zjevné v Jeho tváři. Proto Rudolf Steiner popisuje Kristův obličej, jako by je přímo obsahoval: Na čele je zjevný nejvyšší obdiv k božským tajemstvím bytí, z očí září velká síla lásky a soucitu a z tvaru úst a brady mluví čisté zjevení kosmického svědomí.

Tento popis shrnuje Rudolf Steiner následující větou, přičemž se obrací na budoucí umělce, kteří se jednou pokusí namalovat podle těchto pokynů skutečný obraz Kristův: Jeho hlava musí být taková, jakou člověk nemůže uvidět mezi fyzickými lidmi“ (GA 133, 14. 5. 1912). Tím je poukázáno také na nadsmyslový obraz Kristův, který Rudolf Steiner jen několik let později namaloval vlastní rukou ve středním motivu malé kupole prvního Goetheana a vytvořil v sousoší. Z toho vyplývá, že kdyby se chtěl člověk setkat s Kristem v této formě jako s nadsmyslovou bytostí, to znamená v jeho éterické podobě, musí nejprve v sobě samém vyvinout tyto tři morální kvality, aby je mohl při setkání s Ním projevit. Neboť vnímat a poznávat může člověk jen toho, kdo je stejný jako on.

Souhrnně se dá říci, že tyto tři morální kvality - zbožná úcta, láska a svědomí -, z nichž největší je láska, patří svým původem ke Kristově bytosti, 18 a musí být lidmi ve smyslu trojího cíle vývoje lidstva rozvíjeny. Do konce zemského eónu z nich musí vzniknout tři schrány pro Krista jako Já celého lidstva. A v době éterického návratu mohou lidé při této události stát s pomocí této nadsmyslové bytosti po jejím boku. Především vývoj tří zmíněných vlastností povede dnes k tomu, že se člověk může vědomě setkat s éterickým Kristem v duchovním světě hraničícím se Zemí.

Tím se napíná pomocí duchovní vědy mocný oblouk od kosmické dimenze Kristova návratu až k jeho zjevení v individuálním životě člověka jakožto centrální událost jeho vnitřní biografie.

Na závěr můžeme připojit následující krátký výčet, abychom si uvědomili ještě další aspekt budoucích zjevení Krista: Když vyjdeme z toho, že Kristovo druhé nadsmyslové zjevení - totiž Jeho zjevení v astrálním těle na úrovni nižšího devachanu - bude trvat stejně dlouho jako to první, tedy 3000 let, pak dojdeme na konci této doby k roku osm tisíc (2000 + 3000 + 3000 = 8000).

Podle Rudolfa Steinera to je doba, kdy se Měsíc znovu spojí se Zemí. Přitom bude lidstvo procházet velkou zkouškou ze strany sil zla, jejichž působení bude na Zemi díky návratu Měsíce neobyčejně silné. Aby ale lidé v této zkoušce obstáli a měsíční síly obrátili k dobru, musí jim přijít na pomoc druhé nadsmyslové Kristovo zjevení. To bude rozhodující i v případě války všech proti všem, která vypukne na konci cyklu sedmi poatlantských kulturních epoch, aby mohl vývoj směřovat k příští (šesté) velké periodě zemského vývoje.

Po katastrofě války všech proti všem se bude lidstvo ve velké šesté periodě zemského vývoje, když překoná spojení Země s Měsícem, připravovat na spojení se Sluncem. K tomu bude sloužit hlavně třetí Kristovo nadsmyslové zjevení. Kristus bude lidi připravovat ve vyšším devachanu, v celé slávě svého zářícího Světového Já, a povede Zemi k sjednocení se Sluncem.

Tak jako v naší době způsobuje vynesení vědomí Já do duchovního světa setkání s éterickým Kristem, bude lidstvo v době sjednocení Země s Měsícem uchopovat své vyšší Já, aby odolalo ve spojení s astrálním Kristem velkému pokušení měsíčních sil a celé lidstvo ve svém vývoji přešlo přes katastrofu války všech proti všem. Ve velké šesté periodě bude konečně možné spojení s pravým Já. To bude doba, ve které bude probíhat produchovníání všech životních stavů. Potom se Kristus jako Světové Já také spojí s pravým Já člověka, aby přivedl lidstvo k slunečnímu bytí.

Tři nadsmyslová zjevení Krista tak procházejí celým budoucím vývojem Země až k jejímu úplnému produchovníání a definitivnímu spojení se Sluncem jako kosmickým domovem Krista samého. Takže můžeme říci: V těchto třech stupních bude Kristus pozvedat pozemské lidstvo do své vlastní kosmické říše, a tak povede současný zemský eón k závěru.